

FRANSA'NIN LİBYA POLİTİKASI

LEONARD FAYTRE

SETA | PERSPEKTİF

OCAK 2020 · SAYI 259

- Kaddafi sonrası dönemde Fransa'nın Libya'daki resmi pozisyonu nedir?
- Fransa, Libya'da fiilen nasıl bir politika izlemektedir?
- Fransa'nın Libya'daki çıkarları nelerdir?

GİRİŞ

2011'de Kaddafi'ye karşı oluşturulan uluslararası koalisyonun başında bulunan Fransa, o dönemde Afrika Birliği tarafından Libya'da barışı sağlamaya yönelik müzakereleri sürdürmesine rağmen¹ Birleşmiş Milletler'in (BM) izniyle 20 Mart 2011 tarihinde Libya'yı bombalamaya başlamış ve bu süreçte ülkenin devlet başkanı Kaddafi öldürülmüştür. Ancak Kaddafi rejiminin düşmesi ve 2014 sonrası siyasi bölünme illegal silah ticaretinin artmasına, bölgesel terör örgütlerinin güçlenmesine, iç savaş ve insan ticareti gibi birçok olumsuz neticelere sebep olmuştur. Sonuç olarak başkenti Trablus olan Batı Libya'ya, Kaddafi'ye muhalif olanlar ile Aralık 2015'ten bu yana BM tarafından meşru hükümet olarak tanınan Fayiz Serrac hakim olmuştur.² Başkenti Bingazi olan Doğu Libya'ya ise

Mısır, BAE ve Rusya tarafından desteklenen darbeci General Halife Hafter hakim olmuştur. Ayrıca bu iki lider dışında birçok kabile, mafya ve terör örgütleri de Libya'nın farklı bölgelerini yönetmektedir.

Libya'da iç savaşın başladığı günden bugüne kadar Fransa'nın izlediği politikayı izah etmek kolay değildir. Fransa devletinin resmi söylemlerine bakıldığında ülkenin sadece Libya'daki farklı gruplar arasında ara buluculuk faaliyetleri yaptığı izlenimi oluşsa da Fransa hem Serrac hükümetine hem de Hafter milislerine mali ve askeri destek sağlamaktadır. Fransa'nın bu karmaşık politikası, birbirini tamamlayan çeşitli sebeplerden kaynaklanmaktadır zira Libya'da çok boyutlu olarak tanımlanabilecek çeşitli çıkarları mevcuttur ve Fransa bu çıkarları korumak istemektedir. Dolayısıyla Fransa'nın Libya'daki iç karışıklık sonucunda çatışmalardan güçlü çıkan aktörler ile çıkarlarını korumak adına anlaşması gerekecektir. Ancak Fransa, Libya'da gelecekte hangi grubun iktidara geleceğini henüz öngöremediği için farklı gruplara destek vererek hem mevcut hem de gelecekteki çıkarlarını korumaya çalışmaktadır.

1. Jean Ping, "Fallait-il Tuer Kadhafi?", *Le Monde Diplomatique*, (Ağustos 2014), <https://www.monde-diplomatique.fr/2014/08/PING/50709>, (Erişim tarihi: 7 Ocak 2020).

2. Bkz BM kararı nolu 2259 (2015), Serrac hükümeti ise 30 Mart 2016 tarihinde Tripoli şehrinde kurmuştur. "Unanimously Adopting Resolution 2259 (2015), Security Council Welcomes Signing of Libyan Political Agreement on New Government for Strife-Torn Country", United Nations, 23 Aralık 2015, <https://www.un.org/press/en/2015/sc12185.doc.htm>, (Erişim Tarihi: 7 Ocak 2020).

LEONARD FAYTRE

2011 yılında Sciences Po Paris Üniversitesi Siyaset Bilimi Bölümü'nden lisans derecesiyle mezun olan Leonard Faytre yüksek lisans öğrenimini 2013 yılında aynı üniversitenin Kamu Yönetimi bölümünde tamamlamıştır. Aynı yıl yüksek öğrenimine devam etmek için Türkiye'ye gelen Faytre, 2018 yılında İbn Haldun Üniversitesi'nin Medeniyetler İttifakı Enstitüsünde Tartışma usulü (Münazara) konulu teziyle ikinci yüksek lisansını tamamlamıştır. 2018 yılında SETA İstanbul Avrupa Araştırmaları Direktörlüğü'nde Araştırma Asistanı olarak göreve başlayan Faytre, siyasi teori, Fransa'nın göç ve dış politikası konularında araştırmalar yapmaktadır. Leonard Faytre, Fransızca ile birlikte İngilizce, Türkçe ve Arapça bilmektedir.

KADDAFİ SONRASI DÖNEMDE FRANSA'NIN LİBYA'DAKİ RESMİ POZİSYONU NEDİR?

Libya krizi hususunda Fransa'nın resmi pozisyonu Libyalı ana gruplar arasında ara buluculuk yapmaktan ibarettir. Dolayısıyla Fransa, Fayiz Serrac ile darbeci General Halife Hafter tarafları arasında “moderatör-lük rolü” üstlenmektedir. Diğer AB hükümetleri ile beraber Fransa tarafından, 10 Haziran 2015 tarihinde düzenlenen Berlin toplantısında Libya'nın istikrarı, bağımsızlığı, bölgesel bütünlüğü, ulusal hakimiyeti ve ulusal birliği ile beraber siyasi çözümün savunulmasına yönelik vurgular yapılmıştır. Bu açıklama ile uluslararası toplumun tutumu ve Güvenlik Konseyi'nin 2174 (2014), 2213 (2015), (2015) 2214 numaralı kararları tekrar dile getirilmiştir.³

Berlin toplantısı ile açıklanan bildirinin 5. maddesi ise Libya'da izlenmesi gereken siyasi çözümü şu ifade ile özetlemektedir:

Avrupalı hükümetler ve Avrupa Birliği, Libya liderlerini Birleşmiş Milletler himayesi altında iyi niyetle bir siyasi anlaşmaya varmaya için acilen bir araya gelme fırsatını yakalamaya çalışmaktadırlar. (...) Libya'daki tüm taraflar arasında bir anlaşma yapılmasının önündeki engelleri aşmaya, mevcut çatışmalara kalıcı ve kapsayıcı bir çözüm için elverişli bir ortam yaratmaya, tüm düşmanlıkları derhal durdurmaya ve tüm olası eylemleri engellemeye çalışmaktadırlar. (...) Aynı zamanda, Libya'nın barışı, istikrarı veya güvenliğini tehdit eden veya siyasi geçişin başarısına karşı çıkan veya engelleyen herkese karşı yeterli önlemleri alma kararlılıklarının altını çizmektedirler.

Fransız hükümeti o günden bugüne resmi olarak bu pozisyonu korumaya devam etmiştir. Yani bir yandan Serrac hükümetini savunmuş, diğer yandan Serrac ile Hafter'in arasında diyalog ve barış ortamı tesis etmeye çalışmıştır:

- 17 Aralık 2015'te Skhirat Anlaşması kapsamında Libya'nın ulusal birliğini tesis etmeyi hedef-

leyen Başkanlık Konseyi'ni ve Tripoli hükümetini desteklemiştir.

- 1 Nisan 2016'da AB'nin Libya'daki barışı engelleyenlere yönelik olarak altı ay boyunca uygulanacak yaptırımların yenilenmesini desteklemiştir.⁴ Bunu yaparak Başbakan Fayiz Serrac liderliğindeki Libya Skhirat Anlaşması'nın yanı sıra Başkanlık Konseyi ve ulusal mutabakat hükümeti için verdiği desteği tekrar teyit etmiştir.
- 16 Nisan 2016'da Fransız Dışişleri Bakanı Jean-Marc Ayrault, Başbakan Serrac'ı desteklemek için Alman mevkidaşı ile 16 Nisan 2016'da Trablus'a gitmiştir.
- 27 Eylül 2016'da Libya Başbakanı Serrac, Fransa'yı ziyaret etmiş ve Cumhurbaşkanı Hollande, Dışişleri Bakanı Jean-Marc Ayrault ve Savunma Bakanı Jean-Yves Le Drian ile beraber ortak açıklama yapmıştır.
- 28 Ekim 2016'da “Batı Akdeniz'de Diyalog” adlı konferansta Dışişleri Bakanı Jean-Marc Ayrault, Serrac hükümetini desteklemekle birlikte rakip lider darbeci General Hafter ile açıklık ve diyalog çağrısında bulunmuştur.⁵
- 7 Nisan 2017'de Fransız Başbakan Bernard Cazeneuve Tunus'ta Serrac ile bir araya gelmiştir.
- Emmanuel Macron Cumhurbaşkanı olduktan sonra Fransız hükümeti resmi olarak aynı politikaları korumaya devam etmiş gibi gözükse de

4. 1 Nisan 2016'da Avrupa Birliği Konseyi, Libya'daki üç kişiye karşı kısıtlayıcı önlemler aldı: Temsilciler Meclisi Libya Temsilciler Meclisi Başkanı Agila Saleh; Uluslararası olarak tanınmayan Ulusal Genel Kongresi Başkanı ve Savunma Bakanı Halife Ghwell; ve uluslararası olarak tanınmayan Ulusal Genel Kongresi Başkanı Nuri Abu Sahmain. Bu kişilerin 17 Aralık 2015'teki Libya siyasi anlaşmasının (Skhirat anlaşması) uygulanmasını ve Libya'da bir ulusal uyum hükümetinin kurulmasını engellediği düşünülüyor. “Libye : l'UE Renouvelle Pour Six Mois les Sanctions a l'encontre de Ceux Qui Font Obstacle a la Paix”, EU Neighbours South, 2 Ekim 2017, <https://www.euneighbours.eu/fr/south/stay-informed/news/libye-lue-renouvelle-pour-six-mois-les-sanctions-lencontre-de-ceux-qui>, (Erişim Tarihi: 7 Ocak 2020).

5. “Libye: Le Groupe des 5+5 Exprime son Soutien a Fayeze el-Sarraj”, RFI, 29 Ekim 2016, <http://www.rfi.fr/afrique/20161028-libye-le-groupe-5-5-exprime-son-soutien-fayeze-el-sarraj>, (Erişim Tarihi: 7 Ocak 2020).

3. “Declaration sur le Processus de Paix en Libye – Reunion de Berlin (10 juin 2015)”, France Diplomatie, <https://www.diplomatie.gouv.fr/fr/dossiers-pays/libye/evenements/article/declaration-sur-le-processus-de>, 10 Haziran 2015, (Erişim Tarihi: 7 Ocak 2020).

ara buluculuk rolünde Hafter yanlısı politikalar izlemeye başlamıştır:

- 25 Temmuz 2017'de Serrac ile Hafter arasında üst düzey bir toplantı düzenlenmiş ve yeni ateşkes konusunda anlaşılmıştır. Ancak 17 Aralık 2017'de Hafter Skhirat'ta yapılan anlaşmayı geçersiz ilan etmiştir.
- 4 Eylül'de eski Savunma Bakanı ve yeni Dışişleri Bakanı olan Jean-Yves Le Drian, Trablus, Misrata, Bingazi ve Tobruk'u ziyaret etmiştir. Başbakan Serrac, General Hafter, Abderrahmane Suveihli ve Aguila Saleh ile özellikle bir araya gelmiştir. Aynı şekilde 21 Aralık'ta Dışişleri Bakanı Libya'yı ziyaret etmiş ve orada Trablus'ta Başbakan Serrac ve Rajma'da General Hafter ile bir araya gelmiştir.
- 29 Mayıs 2018'de Paris Uluslararası Konferansı resmi olarak Serrac ve Hafter arasında barış kurabilmek için düzenlenmiştir. Konferans açıklamasında "birkaç yıldır ülkeyi ve bölgeyi etkileyen krizden kurtulmak için kapsayıcı bir siyasi yol haritasının uygulanması çağrısında" bulunulmuştur. Benzer bir şekilde "yedi yıl süren çatışma ve gerginlikten sonra, bu eşi görülmemiş konferansın, tüm Libya halkının beklediği yeni bir istikrar ve iş birliği dönemini açmayı hedeflediği" belirtilmiştir.⁶ Somut olarak 16 Eylül 2018'e kadar anayasal bir temelin kabulü ve 10 Aralık 2018'de parlamento ve cumhurbaşkanlığı seçimlerinin yapılacağı anlaşılmıştır.

Ancak silahlı çatışmalar devam etmiştir. Hem Serrac ve Hafter tarafları arasında hem de batıdaki yerel örgütler arasında şiddetli çatışmalar ortaya çıkmıştır. Zira Paris Uluslararası Konferansı'nda planlanan seçimler hiçbir zaman gerçekleşmemiştir.⁷ Aynı şekil-

de Ghassan Salame'nin çağırdığı ulusal konferans da 2019 baharındaki Hafter'in Tripoli'ye yönelik saldırıları nedeniyle düzenlenememiştir.

Özetle resmi söyleme bakıldığında Fransa, ana gruplar arasında ara buluculuk yaparak Libya'da barış ve istikrar sağlamayı amaçlamaktadır. Ancak Fransa sahada bu hedefe uygun olmayan çelişkili politikalar da izlemektedir.

FRANSA, LİBYA'DA RESMİ POZİSYONU DIŞINDA FİİLEN NASIL BİR POLİTİKA İZLEMEDİR?

Fransa, Libya'daki Serrac ve Hafter arasında yürüttüğü ara buluculuk dışında her iki tarafa da gerek mali gerekse de silah desteği sağlamaktadır. Nitekim bu çelişkili Libya politikasının arkasında Fransız devletinin içinde somut bir mücadele yatmaktadır. Açıkçası François Hollande yönetiminde Dışişleri Bakanlığı Serrac'ı desteklerken Savunma Bakanlığı Hafter'i desteklemiştir. Ancak Macron iktidara gelince Savunma Bakanı Jean-Yves Le Drian dışişleri bakanı olmuştur. Zira daha önce belirtildiği üzere François Hollande döneminde Fransa'nın Hafter'e yönelik desteği gizli bir şekilde yapılırken Macron döneminde ise daha açık bir biçimde gerçekleştirilmiştir.⁸

Nitekim Temmuz 2016'da Doğu Libya'da helikopter kazası sonucunda 3 Fransız askerinin ölümünden sonra Fransa'nın Libya politikası somut bir şekilde sorgulanır hale gelmiştir. O günlerde Fransız hükümeti, Fransız Özel Kuvvetlerinin Hafter'e yönelik destek amaçlı değil, teröre karşı mücadele amacıyla Libya'ya gönderildiğini savunmuştur. Macron'un iktidara gelişinin ardından Hafter'e gayriresmi destek verildiğini ispatlayan bu tarz olaylarda artışlar yaşanmıştır. Örneğin Hafter, 2018'de Fransa'da tedavi görmüştür; Hafter'in 4 Nisan 2019 tarihinde Tripoli'ye saldırmasından sonra Fransa, AB'nin Hafter'in sal-

6. "Conference Internationale sur la Libye", Elysee, 29 Mayıs 2018, <https://www.elysee.fr/emmanuel-macron/2018/05/29/conference-internationale-sur-la-libye>, (Erişim Tarihi: 7 Ocak 2020).

7. Christophe Boisbouvier, "Libye: «La France Essaie de Jouer sur les Deux Tableaux»", RFI, 24 Aralık 2018, <http://www.rfi.fr/emission/20181224-libye-elections-envenimer-conflits-exacerber>, (Erişim Tarihi: 7 Ocak 2020).

8. "En Libye, un Echech Europeen", *Le Monde*, 30 Aralık 2019, https://www.lemonde.fr/idees/article/2019/12/30/en-libye-un-echech-europe-en_6024395_3232.html, (Erişim Tarihi: 7 Ocak 2020).

dırısını durdurma çağrısını engellemeye çalışmıştır;⁹ Temmuz 2019'da ise Libya'da dört Fransız menşeli füze bulunmuş ve bu füzeler *The New York Times* gazetesinden açığa çıkarılmıştır;¹⁰ Mısır'a satılan Fransız savaş uçakları darbeci Hafter'e yardım etmiştir;¹¹ son olarak 9 Mayıs 2019'da Fransız Dışişleri Bakanı Jean-Yves Le Drian, Hafter'in Tablus saldırılarına rağmen "Hafter'i çözümün parçası" olarak değerlendirmiştir.¹² Hafter yanlısı milisler eğer gerçekten Fransa'dan mühimmat temin ettiyse, bu durum Fransa'nın BM ambargosuna aykırı davrandığı anlamına gelmektedir. Zira 10 Haziran 2015'te Berlin toplantısında alınan "Libya'daki barışı, istikrarı veya güvenliğini tehdit eden veya siyasi çözümün başarısına karşı çıkan veya engelleyen herkese karşı yeterli önlemleri alma"¹³ kararı ihlal edilmiş olacaktır.¹⁴

Bütün bunlarla birlikte aynı dönemde Fransa'nın uluslararası topluma göre meşru olan Serrac hükümetine yönelik desteği devam etmiştir. Nisan 2016'da dönemin Fransız Dışişleri Bakanı Jean-Marc Ayrault, Serrac hükümetini kastederek "Libya'nın güvenlik ve polis güçlerini organize etmek, ordusunu, sınır muha-

fızlarını, sahil güvenliklerini düzenlemek için acil yardıma ihtiyacı olduğunu düşünüyorum" şeklinde bir açıklamada bulunmuştur.¹⁵ Terörle mücadele ve mülteci krizini çözme adına Serrac hükümeti Fransa'nın askeri desteğinden faydalanmıştır. Örneğin Fransa, 2017'de başkanlık güvenlik kuvvetlerinin güçlenmesi konusunda yardımcı olmuştur.¹⁶ Bu kapsamda General Najmi Nakoua Paris'i defalarca ziyaret etmiştir. Ayrıca 8 Mayıs 2019'da ise Serrac Paris'te Macron'u ziyaret etmiştir.

Ancak Fransa'nın Serrac meşru hükümeti dışında Hafter milislerini de desteklemesi tarafını da desteklemesi Libya'da Hafter'in askeri gücünü artırmasından kaynaklanmaktadır. Fransız hükümeti, Hafter'in "Orta Doğu'nun tipik seküler güçlü lideri" olduğuna inanarak bölgesel terörle mücadele, sınırların kontrolü ve petrol kaynaklarının korumasını konularında başarılı olacağını değerlendirmektedir. Yani Fransız karar vericiler, Hafter milisleri aracılığı ile Fransa'nın Libya'daki Fransız devleti ve şirketlerinin çıkarlarını muhafaza edebileceğini varsaymaktadır.¹⁷

Bu çelişkili politikanın çeşitli sınırlılıkları da mevcuttur. İlk olarak Serrac ve Hafter tarafları arasındaki çatışmalar yükseldiği zaman Fransa'nın, bu iki taraftan hangisini savunacağını belirlemesi gerekmektedir. Fransa bu gerçekle 4 Nisan'da Halife Hafter liderliğindeki Libya Ulusal Ordusuna (LNA) bağlı milisler Trablus şehrine doğru hareket ettiğinde yüzleşmek zorunda kalmıştır. Fransa, Hafter'in barış müzakerelerini sona erdiren bu operasyonunu, 11 Nisan'da diğer Avrupa Birliği üyeleriyle beraber kınamak zorunda kalmıştır. Ancak bu kınama, Paris'in Hafter'e verdiği desteğin sona erdiği anlamına gel-

9. Gabriela Baczyńska & Francesco Guarascio, "France Blocks EU Call to Stop Haftar's Offensive in Libya", Reuters, 10 Nisan 2019, <https://www.reuters.com/article/us-libya-security-eu-tajani/france-blocks-eu-call-to-stop-haftars-offensive-in-libya-idUSKCN1RM1DO>, (Erişim Tarihi: 7 Ocak 2020).

10. Eric Schmitt ve Declan Walsh, "U.S. Missiles Found in Libyan Rebel Camp Were First Sold to France", *The New York Times*, 9 Temmuz 2019, <https://www.nytimes.com/2019/07/09/world/middleeast/us-missiles-libya-france.html>, (Erişim Tarihi: 7 Ocak 2020).

11. Yann Philippin, Rene Backmann ve Antton Rouget, "How French Warplanes Sold to Egypt Helped Libyan Warlord Khalifa Haftar", *Mediapart*, https://www.mediapart.fr/en/journal/international/290919/how-french-warplanes-sold-egypt-helped-libyan-warlord-khalifa-haftar?utm_source=twitter&utm_medium=social&utm_campaign=Sharing&xtor=CS3-67, (Erişim Tarihi: 7 Ocak 2020).

12. Isabelle Lasserre, "Jean-Yves Le Drian: «La France est en Libye Pour Combattre le Terrorisme»", *Le Figaro*, 2 Mayıs 2019, <https://www.lefigaro.fr/international/jean-yves-le-drian-la-france-est-en-libye-pour-combattre-le-terrorisme-20190502>, (Erişim Tarihi: 7 Ocak 2020).

13. "Declaration sur le Processus de Paix en Libye – Reunion de Berlin (10 Juin 2015)", France Diplomatie, <https://www.diplomatie.gouv.fr/fr/dossiers-pays/libye/evenements/article/declaration-sur-le-processus-de>, 10 June 2015, (Erişim Tarihi: 7 Ocak 2020).

14. "Le Conseil de Securite Proroge Pour une Nouvelle Periode de 12 Mois L'embargo sur les Armes en Libye", United Nations, 10 Haziran 2019, Bkz. BM kararları 2292(2016) - 2420(2018) - 2473 (2019), <https://www.un.org/press/fr/2019/cs13832.doc.htm>, (Erişim Tarihi: 7 Ocak 2020).

15. "L'UE Assure le Gouvernement D'unite D'un Appui 'Concret' en Libye", VOAAfrique, 18 Nisan 2016, <https://www.voaafricque.com/a/libye-lue-assure-le-gouvernement-dunite-dun-appui-concret-/3290604.html>, (Erişim Tarihi: 7 Ocak 2020).

16. "Libye - Entretien de Jean-Marc Ayrault avec Fayez Sarraj, Premier Ministre Libyen (21 Fevrier 2017)", France Diplomatie, 21 Şubat 2017, <https://www.diplomatie.gouv.fr/fr/dossiers-pays/libye/evenements/article/libye-entretien-de-jean-marc-ayrault-avec-fayez-sarraj-premier-ministre-libyen>, (Erişim Tarihi: 7 Ocak 2020).

17. "En Libye, un Echec Europeen", *Le Monde*, 30 Aralık 2019, https://www.lemonde.fr/idees/article/2019/12/30/en-libye-un-echec-europeen_6024395_3232.html, (Erişim Tarihi: 7 Ocak 2020).

memektedir.¹⁸ İkinci olarak, Libya'daki çatışmaların tarafları sadece iki gruptan ibaret değildir. Güneyde Ouled Sliman, Tubu, Tuareg ve Zwai Arap toplulukları bulunurken doğuda Ibrahim Jadhnan'ın yönettiği örgüt, El-Kaide ve DEAŞ terör örgütleri de vardır.¹⁹ Dolayısıyla Serrac ve Hafter'e bağlı kuvvetlerin desteklenerek Libya krizinin çözüme ulaşacağına dair bir garanti bulunmamaktadır.

FRANSA'NIN LİBYA'DAKİ ÇIKARLARI NELERDİR?

Fransa'nın Libya'da bu denli girift bir politika izlemesinin sebebi bölgedeki Fransız çıkarlarını muhafaza etmeye ilişkin endişeden kaynaklanmaktadır. Diğer bir ifade ile Fransa'nın Libya'da çok boyutlu çıkarları mevcuttur ve Fransa bu çıkarları korumak istemektedir. Dolayısıyla Libya'da hangi aktör güçlü olursa onunla anlaşılması gerekecektir. Ancak Fransa, Libya'da gelecekte hangi grubun iktidara geleceğini öngöremediği için farklı gruplara destek vermeye karar vermiştir. Fransa'nın Libya'daki çıkarlarının ise askeri, ekonomik, demografik ve siyasi boyutları vardır.

Askeri Çıkarlar

2011'deki Kaddafi rejimine karşı uluslararası koalisyon tarafından düzenlenen hareket, tüm Mağrip bölgesinde silahlanmaya ve çeşitli terör gruplarının güçlenmesine yol açmıştır. Fransız hükümeti, Mağrip bölgesinde "Barkhane" adlı operasyon ile aşırı terör gruplarına karşı 4 bin 500 askeri mobilize ederken Libya'da da bu tip tehditlere karşı önlem almak gerektiğini düşünmektedir.²⁰ Bu kapsamda Fransa, güvenlik

sorunlarının çözülmesine yönelik olarak Libya'daki düzen ve istikrarın ancak güçlü bir lider ile sağlanabileceğini düşünmektedir. Fransa, her ne kadar Arap Baharı döneminde halk protestolarına resmi destek sağlamışsa da Ortadoğu'da genellikle Buteflika, Sisi, ve Abdullah Salih gibi seküler, askeri ve güçlü bir lidere sahip rejimleri desteklemektedir.

Ekonomik Çıkarlar

Libya, Afrika'da en büyük petrol ve gaz rezervlerine sahip devletlerden biridir. 2010'da Libya, Fransa'nın 3. petrol tedarikçisiyken savaştan dolayı 2016 yılında 13. tedarikçisi konumuna gerilemiştir. Ancak Eylül 2016'dan itibaren Libya'nın petrol kaynakları bakımından zengin bölgesi Hafter kuvvetleri kontrolüne geçmiştir ve bu olaydan sonra Libya'nın hem genel anlamda hem de Fransa'ya yönelik petrol ihracatı yeniden artmaya başlamıştır.²¹ Ancak Serrac kontrolündeki bölgede de petrol faaliyetleri bu dönemde artmaya başlamıştır. Bunun sebebi ise Aralık 2016'da ABD hava kuvvetlerinin desteğiyle gerçekleşen operasyon sonrasında Serrac kuvvetlerin Sirte kentini tekrar kontrolü altına almasıdır.²² Aslında Libya'nın petrol ve doğal gaz kaynakları Serrac ve Hafter'in kontrolünde olsa da Libya Petrol Ulusal Şirketi (National Oil Corporation, NOC) tarafından yönetilmektedir. Doğu'daki NOC şubesi her ne kadar bağımsız bir şekilde petrol satmaya çalışsa da²³ Fransız şirketler dahil olmak üzere bölgedeki tüm uluslararası şirketler faaliyetlerini Trablus'taki NOC ile anlaşmalı bir şekilde yürütmektedir.²⁴ Fransız petrol şirketi Total Libya'da ticari faaliyetlerde bulunmaktadır. Total, 2015 ve 2016 yıllarında gün-

18. Nisan ile Haziran 2019 arasında yaklaşık altı yüz ölü ve yaklaşık 80.000 göçmen olmuştur. Bkz. Jean-Pierre Filiu, "Deja Deux Mois de Nouvelle Guerre Civile en Libye", Un si Proche Orient, Le Monde, 2 Haziran 2019, <https://www.lemonde.fr/blog/filiu/2019/06/02/deja-deux-mois-de-nouvelle-guerre-civile-en-libye/> (Erişim Tarihi: 7 Ocak 2020).

19. Örneğin Al-Saiqa örgütü Hafter safarında savaşmaktadır. Al-Saiqa örgütü lideri Mahmud el-Werfalli, Temmuz 2017'de bu yana Uluslararası Ceza Mahkemesi (ICC) tarafından aranmaktadır. Bkz. Jean-Pierre Filiu, "L'impunité D'un Bourreau Libyen", Un si Proche Orient, Le Monde, 25 Şubat 2018, <https://www.lemonde.fr/blog/filiu/2018/02/25/l'impunite-dun-bourreau-libyen/>, (Erişim Tarihi: 7 Ocak 2020).

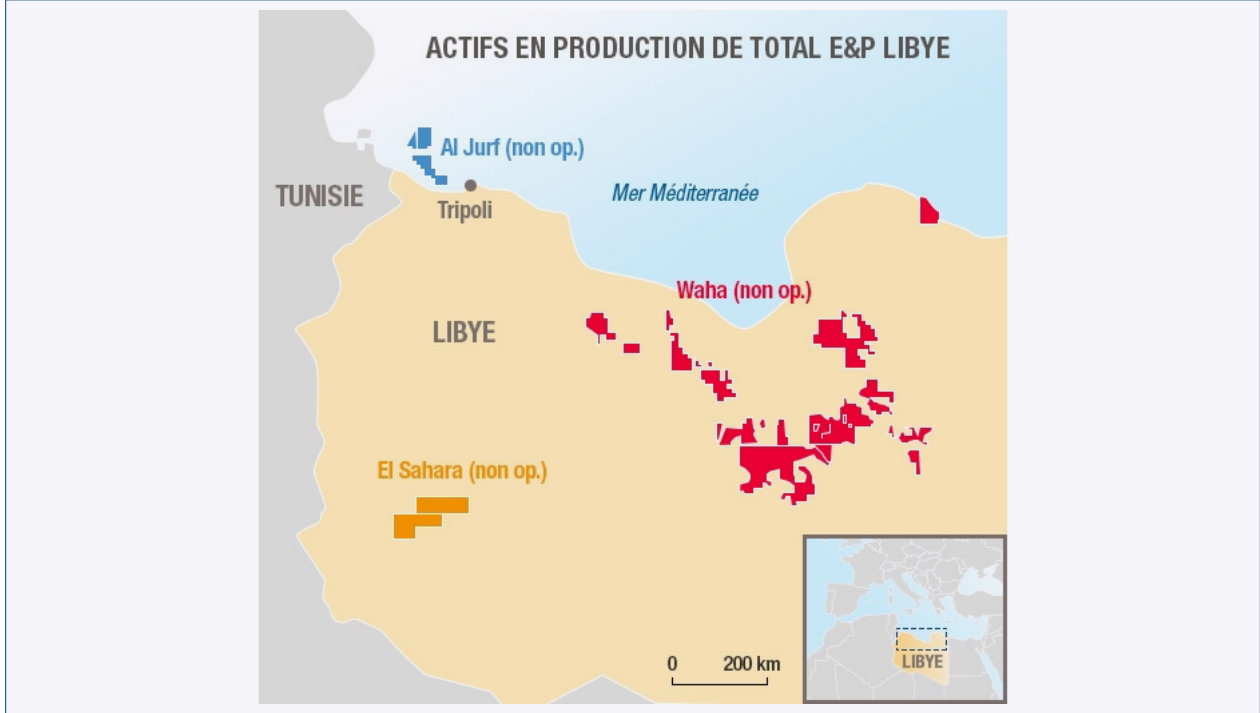
20. "Operation Barkhane", Ministère des Armées, 26 Kasım 2019, <https://www.defense.gouv.fr/operations/barkhane/dossier-de-reference/operation-barkhane>

21. <https://www.diplomatie.gouv.fr/fr/dossiers-pays/libye/presentation-de-la-libye/>, (Erişim Tarihi: 7 Ocak 2020).

22. "Libye: L'armée Américaine Termine L'opération Contre l'EI a Syrte", *La Croix*, 20 Aralık 2016, <https://www.la-croix.com/Monde/Libye-armee-americaine-terme-operation-contre-el-syrte-2016-12-20-1300811974>, (Erişim Tarihi: 7 Ocak 2020).

23. "January 2020 Monthly Forecast", Security Council Report, 23 Aralık 2019, <https://www.securitycouncilreport.org/monthly-forecast/2020-01/libya-10.php>, (Erişim Tarihi: 13 Ocak 2020)

24. Laurent De Saint Perier, "Pétrole: En Libye, des Majors sur la Réserve", *Jeune Afrique*, 17 Ekim 2018, <https://www.jeuneafrique.com/mag/644598/economie/petrole-en-libye-des-majors-sur-la-reserve/>, (Erişim Tarihi: 7 Ocak 2020)

HARİTA 1. TOTAL ŞİRKETİNİN LIBYA'DAKİ TÜM VARLIKLAR (ÜRETİM ALANLARI)²⁷

lük 14 bin varil petrol üretirken 2017'de günlük varil üretimi 31 bine çıkarmıştır.²⁵ Total'in açık deniz alanlarında bulunan Al Jurf'un işletilmeyen bloğunda hisseleri (yüzde 75) bulunmaktadır. 1 Mart 2018'de NOC (National Oil Corporation) ve Total arasındaki anlaşma sonucunda Waha imtiyazlarında yüzde 16,33 oranında hisseye sahip olmuştur. Son olarak, Murzuk havzasında bulunan El Sharara'nın kıyı bloklarında da çıkarları da vardır.^{26 27}

Libya'nın doğusunda bulunan petrol kaynakları Fransa için önemli iken genel olarak ülkenin yeniden inşası sürecinde de Fransa'nın ekonomik çıkarları bulunmaktadır.

25. Laurent De Saint Perier, "Petrole : En Libye, des Majors sur la Reserve", Jeune Afrique, 17 Ekim 2018, <https://www.jeuneafrique.com/mag/644598/economie/petrole-en-libye-des-majors-sur-la-reserve/>, (Erişim Tarihi: 7 Ocak 2020)

26. Total en Libye, Total, 3 Ekim 2019, <https://www.total.com/fr/total-en-libye>, (Ulaşım Tarihi: 7 Ocak 2020).

27. "Libye : Accord Entre la NOC et Total sur la Participation du Groupe Dans les Concessions de Waha", Total, 10 Aralık 2019, <https://www.total.com/fr/medias/actualite/communiqués/libye-accord-entre-la-noc-et-total-sur-la-participation-du-groupe-dans-les-concessions-de-waha>, (Erişim Tarihi: 7 Ocak 2020).

Demografik Çıkarlar

Başka bir çıkar ise Avrupa'ya ulaşmayı hayal eden ve Sahra altı Afrikalı devletlerden gelen mültecileri engellemektir. 2018 yılında yaklaşık 120 bin kişinin Akdeniz'i geçtiği bilinmektedir.²⁸ 2017'den itibaren Fransa, diğer AB üyeleri ile beraber Libyalı sahil güvenlik görevlilerini desteklemeye ve eğitmeye başlamıştır. Bu destek sadece mültecilerin geçişini engellemeye yönelik değil aynı zamanda Sirt'e DEAS'a silah kaçakçılığı yapılmasını engellemeyi amaçlamaktadır. Ancak Libya'daki istikrarsızlık ve belirsizlikten dolayı bu program tam anlamıyla uygulanamamıştır.²⁹ Ancak AB ve Fransa'nın mültecilere karşı sert politikalar izlenmesi nedeniyle söz konusu göçmenlerin hayatı tehlikeye düşmektedir. Örneğin 3 Temmuz 2019'da bir mülteci toplanma kampı Hafter grubu tarafından bombalanmıştır. Bombardıman sonucundan 44 kişi

28. "Présentation de la Libye", France Diplomatie, 19 Mart 2019, <https://www.diplomatie.gouv.fr/fr/dossiers-pays/libye/presentation-de-la-libye/>, (Erişim Tarihi: 7 Ocak 2020).

29. "L'UE aide-t-elle Les Gardes-Cotes Libyens?", Euronews, 4 Temmuz 2018, <https://fr.euronews.com/2018/07/04/l-ue-aide-t-elle-les-gardes-cotes-libyens->, (Erişim Tarihi: 7 Ocak 2020).

ölmüş ve 30 kişi yaralanmıştır. 13 Kasım 2017'de ise Libya'daki mültecilerin çoğunun işkence görüp köle olarak kullanılmaları CNN tarafından ispatlanmıştır.³⁰

Siyasal Çıkarlar

Son olarak Libya cephesi Fransa'nın bağımsızlığı ve uluslararası ilişkilerdeki liderliğini göstermesi için bir fırsat oluşturmaktadır. Özellikle Macron, Libya'daki diplomatik ve askeri girişimler vasıtasıyla kendisini AB lideri olarak göstermeyi hedeflemektedir. Fransa ile Almanya arasındaki mevcut rekabet göz önünde bulundurulduğunda, Fransa tarafından AB içerisinde savunma ve güvenlik alanlarında lider devlet olduğunun ispatlanması adına atılacak herhangi bir adım Fransa için büyük önem taşımaktadır. Ayrıca Libya konusunda Fransa, sadece Almanya ile değil aynı zamanda İtalya ile de rekabet etmektedir. Göçmen sorunuyla en çok mücadele eden ve ENI-Agip petrol şirketinin güvenliğinden endişe eden İtalya, Fransa'nın Libya krizindeki rolünü sert bir şekilde eleştirmektedir.

SONUÇ

Libya'da Serrac ve darbeci Hafter milisleri arasındaki çatışmaların artması nedeniyle Fransa'nın bu perspektifte açıklanan çelişkili politikalarını sürdürmesi mümkün olmayacaktır. Muhtemelen Macron hükümeti gelecek aylarda daha açık ve net bir şekilde Libya'da hangi tarafa destek vereceğini seçmek zorunda kalacaktır. Nitekim son haftalarda Libya konusunda net bir pozisyon alan ülkeler Libya cephesinde önemli bir güç ve etki elde etmişlerdir. Zira 9 ve 13 Ocak'ta Türkiye ile Rusya arasında düzenlenen zirveler ve akabinde ilan edilen ateşkes anlaşması, bu gerçeğe dikkat çekmektedir.³¹

30. "Migrants Being Sold as Slaves", CNN, 13 Kasım 2017, <https://edition.cnn.com/videos/world/2017/11/13/libya-migrant-slave-auction-lon-orig-md-ejk.cnn>, (Erişim Tarihi: 7 Ocak 2020).

31. Kerem Congar, "Türkiye ve Rusya, Libya'daki Kalıcı Ateşkes için Görüşmelere Başladı", Euronews Türkçe, 13 Ocak 2020, <https://tr.euronews.com/2020/01/13/turkiye-ve-rusya-libya-daki-kal-c-ateskes-icin-gorusmelere-baslad>, (Erişim Tarihi: 13 Ocak 2020).

Başka bir ifadeyle Türkiye ve Rusya hem sahada hem de masada tutarlı bir politika izleyerek ve tüm gruplar tarafından anlaşılan bir tutum sergileyerek mevcut oyunu bozmuş ve istedikleri şekilde sorunu şekillendirmeye başlamışlardır.

Fransa izlediği ikili politikayı sürdürmektedir. Bir yandan Hafter'in iktidara gelmesiyle beraber Libya'daki Fransız çıkarlarının daha güvenli bir şekilde sağlanabileceği kanaatindedir. Dolayısıyla Macron, 30 Aralık 2019'da Türkiye'nin operasyon kararına karşılık olarak Hafter'i destekleyen bir başka aktör Mısır Cumhurbaşkanı Sisi ile beraber ortak bir açıklama yapmıştır.³² Benzer şekilde 8 Ocak 2020'de Fransız Dışişleri Bakanı Kahire zirvesine katılarak Mısır, Yunanistan ve Güney Kıbrıs Rum Yönetimi ile beraber Türkiye'nin Libya'ya müdahale kararını ve Doğu Akdeniz tutumunu kınamıştır.³³

Fransa diğer yandan ise Almanya, BM ve AB ile birlikte Berlin süreci kapsamında siyasi ve diplomatik çözümün gerçekleşmesi gerektiğini vurgulamakta, Libya'ya dış aktörler tarafından yapılan her türlü müdahaleyi kınamaktadır.³⁴ Fakat Fransa'nın 2011 yılından itibaren Libya'ya en fazla müdahil olan ülke olduğu göz önünde bulundurulduğunda bu tarz çağrılarının inandırıcı olmadığı anlaşılmaktadır.

32. "France, Egypt urge 'Restraint' in Libya as Turkey Weighs Sending Troops", France 24, 30 Aralık 2019, <https://www.france24.com/en/20191230-france-egypt-urge-restraint-in-libya-after-turkey-weighs-sending-troops>, (Erişim Tarihi: 13 Ocak 2020).

33. "Five-country Cairo Summit Focuses on Libya Turmoil", Financial Mirror, 8 Ocak 2020, <https://www.financialmirror.com/2020/01/08/five-country-cairo-summit-focuses-on-libya-turmoil/>, (Erişim Tarihi: 13 Ocak 2020).

34. "Union Européenne - Participation de Jean-Yves Le Drian au Conseil des Affaires Etrangères Exceptionnel", France Diplomatie, 10 Ocak 2020, <https://www.diplomatie.gouv.fr/fr/politique-etrange-de-la-france/europe/evenements-et-actualites-lies-a-la-politique-europeenne-de-la-france/conseils-affaires-generales-et-affaires-etrangees/article/union-europeenne-participation-de-jean-yves-le-drian-au-conseil-des-affaires-246216>, (Erişim Tarihi: 13 Ocak 2020).

